

Nr 15

Allmänna beredningsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning angående orsakerna till den ökade brottsligheten.

I de inom riksdagen väckta, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 377 av herr *Näsgård m. fl.* och II: 462 av herr *Pettersson i Dahl m. fl.* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning rörande orsakerna till den ökade brottsligheten.

I motionerna säges, att den ständigt ökade brottsligheten och särskilt förskjutningen mot mera kvalificerade brott inger bekymmer. De stora barnkullarna från krigsåren och de första efterkrigsåren kommer de närmaste åren att befinna sig i de åldrar, som är mest mottagliga för asocial påverkan, varför risker finns, att brottsligheten kommer att öka i ännu snabbare takt. Åtgärder bör därför snarast vidtagas för att stävja tendensen till stegring av antalet begångna brott. En nödvändig förutsättning härför är, att orsakerna till den ökade brottsligheten utreds.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från statistiska centralbyrån, socialstyrelsen, riksåklagarämbetet och strafflagberedningen.

Statistiska centralbyrån framhåller bl. a. att kriminalstatistikens siffror måste tolkas med största varsamhet. Jämförelser mellan olika tidsperioder försvåras bl. a. av vidtagna ändringar i lagstiftningen.

Centralbyrån redovisar i ett antal tablåer den siffermässiga utvecklingen under de senare åren. En sammanställning av vissa siffror ur dessa tablåer har som bilagor fogats till detta utlåtande.

Centralbyrån anför avslutningsvis, att tillfälliga utredningar väl är av värde men att ett allsidigt och ingående studium av brottslighetens variationer och orsakerna till dem näppeligen kan åstadkommas annorledes än genom en för ändamålet inrättad permanent forskningsinstitution. Såsom underlag för forskningen krävs bl. a. en fyllig och tillförlitlig kriminalstatistik. Förslag till en förbättrad statistik har framlagts av kriminalstatistikutredningen i dess betänkande (SOU 1954: 35).

Socialstyrelsen anser, i likhet med statistiska centralbyrån, att en statlig kommitté icke är ett lämpligt organ för genomförande av de undersökningar, som krävs. Orsakssammanhangen bör i första hand göras till föremål för intensifierad forskning ur sociologiska, psykologiska och medicinska synpunkter genom de organ, som sysslar med kriminologi och närbe-

släktade vetenskaper. Socialstyrelsen erinrar om att 1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen föreslagit inrättande av en professur i kriminologi vid Stockholms högskola (SOU 1953:16) och framhåller vidare behovet av en förbättrad kriminalstatistik, därvid styrelsen hänvisar till förutnämnda förslag.

Riksåklagarämbetet anknuter till det av statistiska centralbyrån framlagda materialet och framhåller, att frågan om brottsligheten och dess orsaker torde vara ett av de mest invecklade och svårlösta samhällsproblemen. En mängd undersökningar har företagits, och förefintlig litteratur i ämnet är enorm och ööverskådlig. Ärligen redovisas mer än tusentalet arbeten och artiklar i dessa ämnen.

Ända från början av det vetenskapliga studiet av brottsligheten har man sökt studera brottslingarna och klarlägga deras personliga egenskaper och förhållanden. Man har undersökt dels, huruvida och i vad mån brottslingar i allmänhet eller de brottslingar, som begått brott av viss typ, på något sätt skiljer sig från personer, som icke begått brott, dels och huruvida man i förhållanden under brottslingens uppväxt eller i den omgivande miljön kan finna företeelser, som kan antagas ha verkat brottslighetsbefrämjande. Dessa undersökningar har i stor utsträckning varit statistiska — av särskild betydelse torde den officiella löpande kriminalstatistiken vara — men därutöver finnes en mängd statistiska specialundersökningar, utförda av enskilda forskare eller av offentliga organ. I många fall föreligger emellertid behov av mera ingående undersökningar av de enskilda brottslingarna för belysning av speciella problem. Man talar då om fallstudier (case studies). Fallstudier användes bl. a. vid medicinska undersökningar av brottslingarna; det är därvid ofta fråga om faktorer, som är så svåra att objektivt konstatera, att de ej kan redovisas i den löpande kriminalstatistiken.

Eftersom ett stort antal brott begås av redan tidigare straffade personer, är det av vikt att studera, hur brottslingarna reagerar inför den behandling, samhällets organ underkastar dem, och i vilken utsträckning resocialiseringen lyckas vid olika behandlingsformer och för olika grupper av brottslingar. Betydelsen av dylik behandlingsforskning sammanhänger med den nutida brottslingsbehandlingens syfte. Medan man förr lade huvudvikten vid att den brottslige genom ett "rättvist" straff skulle underkastas ett visst, efter det begångna brottets art och svårhet avvägt lidande är nu målet att genom individuell behandling resocialisera brottslingen och därigenom hindra honom från att begå flera brott. Det är uppenbart, att behandlingsforskningen är av betydelse inte bara för det kriminalpolitiska reaktionssystemets framtida utformning utan att det i lika hög grad är ägnat att belysa brottslighetens orsaksproblem.

Vid utforskandet av brottsligheten och dess orsaker har man ej endast tagit sikte på de brottsliga individerna utan även ställt samman brottsligheten med andra företeelser i samhällslivet och med samhällsutvecklingen i stort. Brottsligheten är ej enbart ett individuellt fenomen utan en massföreteelse och som sådan betingad av förändringar i samhällets struktur och i de ekonomiska och tekniska samhällsförhållandena. Att i och för sig gynnsamma förändringar i detta avseende kan inverka kriminalitetsbefrämjande framgår bl. a. av att bilismens genombrott ju utgör förutsättningen för två av de mest uppmärksammade och oftast förekommande brottstyperna, nämligen biltillgrepp och rattfylleri.

Den allmänna samhällsutvecklingen inverkar emellertid på kriminaliteten också på andra, mindre påtagliga sätt. Endast några få synpunkter kan här beröras. De gamla beteendenormerna ersättes vid ändrade samhällsförhållanden av nya. Den konfliktsituation, som därvid lätteligen uppstår, kan naturligen verka kriminalitetsfrämjande. Detta förhållande gör sig naturligtvis starkare gällande ju snabbare utvecklingen fortgår och ju mera genomgripande omvandlingar den medför. I detta avseende är särskilt att uppmärksamma den alltmer tilltagande utflyttningen från jordbruks- och skogstrakter till tätorter. Höjningen av den ekonomiska standarden medför vidare, att de materiella krav individerna ställer på livet alltmera ökas. Detta leder till att, ehuru i vårt land ett starkt differentierat näringsliv och socialvårdens utveckling i huvudsak har eliminerat ekonomisk nöd som brottsorsak, bristande behovstillfredsställelse likväl alltjämt gör sig gällande såsom kriminalitetsfaktor. Ytterligare kan nämnas att i det moderna samhället frestelserna och möjligheterna att begå brott starkt ökat. Det räcker att erinra om att den moderna butiksskyltningen, tobaksautomaterna och kioskerna med sina relativt oskyddade varor, för att inte nämna motorfordonen, utgör frestelsemoment, som i äldre tider saknades. Att det råder ett samband mellan alkoholseden och kriminaliteten är vidare påtagligt. Orsaksforskningen kan sålunda inte begränsas till att omfatta endast de enskilda individerna; den måste utsträckas till att avse samhällslivet i dess helhet.

Av vad sålunda anförts anser ämbetet framgå, att brottslighetens orsaker knappast kan klarläggas genom den föreslagna utredningen. Det erfordras i stället ständigt pågående, av vetenskapsmän och praktiker bedrivna undersökningar.

Slutligen hänvisar ämbetet till de ovannämnda utredningarna om förbättring av kriminalstatistiken och om inrättande av en professur i kriminologi m. m.

Strafflagberedningen instämmer i uppfattningen, att det är angeläget att vinna kunskap rörande orsakerna till den utveckling av brottsligheten,

som äger rum. Det är enligt beredningen obestridligt, att på området mycket ännu är okänt eller åtminstone föremål för starkt delade meningar, varför ett fortsatt och intensifierat forskningsarbete är i hög grad behövt. Det är fråga om ett forskningsarbete av vetenskaplig art, därvid även statistisk metodik måste användas. Det är ytterst angeläget, att från statens sida göres en insats för organiserande och bekostande av sådant forskningsarbete. En utredning genom en på relativt kort sikt arbetande statlig kommitté är dock icke den väg man bör gå för att vinna ökad kunskap rörande de viktiga frågorna om brottslighetens orsaker. Motionens syfte kan endast vinnas genom en effektiv organisation av det kriminologiska forskningsarbetet.

Utskottet. Att åstadkomma effektiva åtgärder för förebyggande av brottsligheten är en av det moderna samhällets angelägnaste uppgifter. Frågorna huruvida brottsligheten på senare tid ökat och en förskjutning skett emot mera kvalificerade brott torde väl vara så komplicerade, att de icke kan besvaras med ett enkelt ja eller nej. Enligt utskottets uppfattning torde det dock finnas ett visst fog för den pessimism beträffande dessa förhållanden, som motionärerna givit uttryck åt. Om brottsligheten har ökat och förgrovats eller ej är f. ö. icke av avgörande betydelse för det självklara ståndpunktstagandet, att stora ansträngningar bör göras för att minska brottsligheten. Uppenbarligen är det därvid ytterst betydelsefullt att orsakssammanhangen bakom de brottsliga handlingarna erhåller bästa möjliga belysning.

Kriminalstatistikutredningen har i sitt betänkande framlagt synpunkter på orsaksforskningens möjligheter. Utredningen uttalar bl. a. att ett fullständigt, teoretiskt klarläggande av orsakerna till brottsligheten icke torde vara möjligt men heller icke är nödvändigt för det praktiska kriminologiska arbetet. Vad man i första hand måste syfta till är att påvisa några av de faktorer, som verkat brottsbefrämjande. Om man genom kriminalstatistiken funnit, att en viss faktor förekommer i större utsträckning bland personer, som begått ett visst brott, än bland andra människor, anser man sig kunna antaga, att faktorn verkar brottsbefrämjande, och kan lägga detta antagande till grund för såväl kriminologien som kriminalpolitiska åtgärder. Utredningen påvisar dock olika förhållanden som bör föranleda viss försiktighet vid bedömningen av statistikens resultat och framhåller, att, även om kriminalstatistikens siffror kan tillmätas högt värde för den kriminologiska forskningen, en varning likväl är befogad för den överskattning härav, som tidigare i stor utsträckning förekommit. Utredningen gör vidare bl. a. ett uttalande av innebörd, att man för att praktiskt kunna i kriminalitetsförebyggande syfte utnyttja resul-

tat, som genom kriminalstatistiken nåtts beträffande en viss faktor, i många fall dessutom måste söka klarlägga på vad sätt faktorn utövat sin inverkan. Utredningen synes genom detta uttalande hänvisa till den kriminologiska forskningens uppgift att bl. a. arbeta vidare på kriminalstatistikens resultat. Kriminalstatistikutredningens betänkande utmynnar i ett förslag till genomgripande förbättringar av den svenska kriminalstatistiken. Förslaget är föremål för remissbehandling.

Även frågan om den kriminologiska forskningens framtid har nyligen behandlats av en utredning. I ett av 1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen avgivet betänkande har nämligen framlagts förslag om inrättande av dels en professur i kriminologi och dels, i anslutning till professuren, ett institut för kriminologisk forskning. Vad gäller de enligt utskottets mening mycket starka skäl, som talar för dessa förslag, får utskottet hänvisa till vad de över motionerna hörda myndigheterna anfört.

Motionärerna föreslår, att frågan om orsakerna till den ökade brottsligheten överlämnas till behandling av en utredning. I de över motionerna avgivna yttrandena förklaras emellertid samstämmigt att här ifrågasättande problem icke är av den art att de kan lösas genom en utredning. Man bör i stället inrikta sig på att giva orsaksforskningen ökade möjligheter genom att realisera de framlagda förslagen om förbättring av kriminalstatistiken och om inrättande av en professur i kriminologi och ett institut för kriminologisk forskning.

Vad remissmyndigheterna anfört till stöd för sina ståndpunktstaganden har synts utskottet utgöra övertygande skäl för att icke förorda bifall till motionärernas förslag om en utredning. Det är uppenbart, att frågan om brottsligheten och dess orsaker innefattar mycket stora och svårlösta problemkomplex. Problemens omfattning belyses i någon mån av riksåklagarens uppgift att årligen mer än tusen arbeten och artiklar publiceras i dessa ämnen. Det är vidare av vikt att brottslighetsutvecklingens relation till samhällsutvecklingen i övrigt på skilda områden kan följas kontinuerligt genom ett permanent organ för forskning. Mycket talar, enligt utskottets mening, för att ett genomförande av de ovannämnda förslagen beträffande kriminalstatistiken och kriminologien skulle medföra en avsevärd effektivisering av orsaksforskningen. Det synes dock utskottet som om med det slutliga ståndpunktstagandet till dessa förslag bör anstå, tills förslagen slutbehandlats inom respektive departement.

Det må sammanfattningsvis framhållas, att motionerna enligt utskottets uppfattning berör samhällsfrågor av största vikt och att utskottet vill ansluta sig till motionärernas uppfattning, att brottslighetens orsaker

bör klarläggas. Den väg motionärerna anvisat har emellertid icke synts utskottet lämplig härför. Utskottet får därför hemställa,
att de likalydande motionerna I: 377 och II: 462 icke må
till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 31 mars 1955

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON

Närvarande:

från första kammaren: herr Andersson, Lars, fru Wallentheim, herrar Jansson, Erik*, Persson, Johan, Holmqvist*, Persson, Karl, Strandler*, Svensson, Rikard, Nord, Sörlin* och fru Hamrin-Thorell;

från andra kammaren: herr Svensson i Alingsås, fru Sjöstrand, fru Svedberg, herrar Nilsson i Bästekille*, Nordkvist i Kalmar, Sehlstedt*, Hammar*, Andersson i Ronneby, Svensson i Krokstorp*, Ekström, Hansson i Önnarp och Lundqvist.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Utvecklingen under vissa år av antalet personer, som i första instans sakfällts för brott enligt strafflagen (utom fylleri, förargelseväckande beteende och brott av krigsmän)

Personer, vilka erhållit åtalseftergift, är inräknade.

(medelf. = medelfolkmängden)

År	Mord, mordförsök och dråp			Andra misshandelsbrott			Våldtäkts- och otukttsbrott			Skadegörelsebrott			Tillgreppsbrott			Förfalskning, bedrägeri, förskingring m.m.			Övriga brott			Samtliga brott		
	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939	På 100 000 av den straffmyndiga medelf.	I % av år 1939					
1939	0,0	59,8	100,0	4,1	100,0	19,2	100,0	66,5	100,0	32,6	100,0	73,9	100,0	256,1	100,0									
1940	—	48,9	81,8	3,0	73,2	11,6	60,4	65,4	98,3	34,7	106,4	61,9	83,8	225,5	88,1									
1941	0,1	62,0	103,7	4,3	104,9	12,8	66,7	97,0	145,9	52,2	160,1	75,8	102,6	304,2	118,8									
1942	—	72,3	120,9	4,6	112,2	13,0	67,7	126,9	190,8	66,0	202,5	84,4	114,2	367,2	143,4									
1943	0,1	78,9	131,9	6,3	153,7	14,8	77,1	147,2	221,4	82,4	252,8	85,4	115,6	415,1	162,1									
1944	0,0	72,1	120,6	5,3	129,3	13,6	70,8	131,8	198,2	85,2	261,3	88,7	120,0	396,7	154,9									
1945	0,1	76,0	127,1	4,7	114,6	13,1	68,2	125,7	189,0	81,8	250,9	83,3	112,7	384,7	150,2									
1946	0,1	66,9	111,9	4,4	107,3	13,1	68,2	116,9	175,8	75,8	232,5	72,4	98,0	349,6	136,5									
1947	0,0	62,9	105,2	3,8	92,7	14,6	76,0	123,8	186,2	63,3	194,2	73,0	98,8	341,4	133,3									
1948	0,1	51,4	86,0	2,9	70,7	15,4	80,2	107,6	161,8	55,8	171,2	42,0	56,8	275,2	107,5									
1949	0,1	61,3	102,5	4,9	119,5	13,6	70,8	124,4	187,1	66,2	203,1	60,0	81,2	330,5	129,1									
1950	0,2	62,9	105,2	4,5	109,8	15,9	82,8	135,2	203,3	75,8	232,5	70,5	95,4	365,0	142,5									
1951	0,2	61,2	102,3	6,6	161,0	18,0	93,7	159,4	239,7	82,2	252,1	73,4	99,3	401,0	156,6									
1952	0,1	62,1	103,8	6,1	148,8	22,1	115,1	173,8	261,4	84,9	260,4	73,8	99,9	422,9	165,1									

Antal brott som kommit till polisens kännedom åren 1950—1954

Brott	1950	1951	1952	1953	1954
10 kap. Brott mot allmän verksamhet	3 358	3 133	3 186	2 989	3 346
11 kap. Brott mot allmän ordning (utom fylleri och förargelseväckande beteende)	519	560	423	443	473
12 kap. Förfalskningsbrott	1 612	1 154	1 401	1 255	1 154
13 kap. Mened, falskt åtal och annan osann utsaga	323	490	545	642	771
14 kap. Mord, dråp o. annan misshandel	8 375	8 211	8 338	8 228	8 658
15 kap. Brott mot annans frihet el. frid	1 700	1 933	1 917	1 988	1 985
18 kap. Sedlighetsbrott	1 980	2 387	1 977	2 272	2 217
19 kap. Allmänfarliga brott	2 209	2 357	2 795	2 856	2 707
20 kap. Stöld, rån, egenmäktigt förfarande	111 743	132 417	128 929	138 539	141 119
21 kap. Bedrägeri och dylik oredlighet, utpressning, ocker och häleri ...	13 666 ¹	20 762	14 670	14 099	15 812
22 kap. Förskingring o. annan trolöshet	5 285	5 259	5 830	5 549	5 881
23 kap. Gäldenärsbrott	277	285	317	351	318
24 kap. Skadegörelse, tagande av olovlig väg	4 979	5 208	5 811	6 259	7 068
25 kap. Ämbetsbrott	629	618	698	705	761
Övriga strafflagsbrott (utom fylleri och förargelseväckande beteende) .	3 402	3 818	3 132	3 169	3 096
Summa	160 057 ¹	188 592	179 969	189 344	195 366
Lönnbränning	409	379	391	316	326
Rattfylleri	3 431	4 516	5 399	6 343	7 332

¹ Därav 4 523 brott begångna av en postorderfirma.